



ЈЗУ ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВСТВО
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Свјетски дан борбе против дијабетеса - 14. новембар

Свјетски дан дијабетеса у свијету се обиљежава 14. новембра од 1991. године на иницијативу Међународне федерације за дијабетес (IDF) и Свјетске здравствене организације (СЗО) како би одговорили на растућу забринутост због алармантног пораста обољевања од ове болести.

Сврха обиљежавања овог дана је подизање свијести о стању с којим свакодневно живе милиони људи широм свијета.

Дијабетес мелитус је хронична незаразна болест у којој тијело не може произвести довољно инсулина за контролу нивоа глукозе у крви, које је настало удруженим дјеловањем генетских и многобројних фактора средине, а манифестује се карактеристичном клиничком сликом са прогресивним развојем компликација кроз процесе атеросклерозе и микроангиопатије.

Постоје двије врсте дијабетеса, Тип 1 који захтијева свакодневну примјену ињекцијом или пумпом и Тип 2 који се може контролисати одржавањем добре и правилне исхране, а код неких обољелих се користе одређени потребни лијекови. Врло је важно да особе с дијабетесом одржавају добру контролу над својим стањем како би се смањиле и избјегле дугорочне компликације. Последњих година постигнут је огроман напредак на овом пољу, међутим, од виталне је важности да се развојни рад настави, како би се осигурало да људи с тим стањем могу живјети што квалитетнијим и нормалнијим животом.

Према доступним информацијама Међународне федерације за дијабетес о глобалном утицају дијабетеса указују следећи подаци:

- 463 милиона одраслих особа (једна од 11) живјело је с дијабетесом у 2019. Очекује се да ће број људи који живе с дијабетесом порасти на 578 милиона до 2030. године.
- Једна од двије одрасле особе с дијабетесом остаје недијагностикован (232 милиона), већина има дијабетес типа 2.
- три од четири особе с дијабетесом живе у земљама ниског и средњег дохотка.
- једна од шест живорођених (20 милиона) у трудноћи је под утицајем високе глукозе у крви (хипергликемије).
- Двије трећине особа с дијабетесом живи у урбаним срединама, а три четвртине су радно способне.
- једна од пет особа с дијабетесом (136 милиона) старије је од 65 година.
- Дијабетес је узроковао 4,2 милионна смртних случајева у 2019. години.
- Дијабетес је био одговоран за најмање 760 милијарди долара здравствене потрошње у 2019 години, (10% укупне глобалне потрошње на здравствену његу).
- Без значајних мјера за рјешавање глобалног утицаја на дијабетес, очекује се да повећање броја на више од 700 милиона у наредних 25 година.

Тема Свјетског дана борбе против дијабетеса 2021-2023. је „Приступ њези дијабетеса: ако не сада, када?“

Након 100 година од открића инсулина, милиони људи са дијабетесом широм свијета немају приступ њези која им је потребна. Људи са дијабетесом захтијевају сталну његу и подршку како би управљали својим стањем и избјегли компликације.

Стогодишњица открића инсулина представља јединствену прилику да дође до значајних промјена за више од 460 милиона људи који живе са дијабетесом и милионе људи који су у опасности од обољења. Уједињени, глобална заједница дијабетеса има утицај и одлучност да донесе значајне промјене. Неопходно је прихватити изазов.

Основне компоненте његе/контроле дијабетеса укључују:

- Приступ инсулину: 100 година након његовог открића, милиони људи са дијабетесом не могу да добију инсулин који им је потребан.

- Приступ оралним лијековима: Многим људима са дијабетесом су потребни орални лијекови да би контролисали своје стање. Они остају недоступни у многим земљама са ниским и средњим приходима.
- Приступ самоконтроли: Праћење глукозе у крви је основна компонента њега дијабетеса. Многи људи са дијабетесом немају приступ опреми и залихама који су им потребни.
- Приступ образовању и психолошкој подршци: Људима који живе са дијабетесом потребно је континуирано образовање да би управљали својим стањем. Многи немају приступ образовању о дијабетесу.
- Приступ здравој исхрани и безбједном мјесту за вјежбање/физичку активност: Људима који живе са дијабетесом или су у ризику од дијабетеса потребан је приступ здравој храни и мјесто за вјежбање. Оба су основне компоненте њега и превенције дијабетеса.

Брзо се приближавамо неким историјским прекретницама у историји дијабетеса.

У многим случајевима, ако се дијабетес рано открије, обољели људи могу спријечити или барем одгодити појаву озбиљних проблема. Мора се учинити више на превенцији дијабетеса типа 2 у особа с високим ризиком од развоја овог стања и мора се уложити већи напор да се сви облици дијабетеса рано дијагностикују и спријече његове компликације. Активности за сузбијање пандемије дијабетеса требале би укључивати приступ непрекидној њези за сваку особу која живи с дијабетесом, без обзира на то гдје живи или економске околности. Важно је подсјетити се да инсулин још увијек остаје изван досега многих којима је потребан.

Отприлике половина људи за које се процјењује да живе с дијабетесом остају недијагностиковани. Ако се не лијечи инсулином, дијабетес типа 1 је смртоносан. Када се особе с дијабетесом типа 2 не лијече или немају довољну његу, изложене су ризику од озбиљних и животно опасних компликација као што су срчани удар, мождани удар, затајење рада бубрега, сљепило, ампутација доњих екстремитета и др

У последњем периоду живимо у врло тешком времену у којем се особе с дијабетесом суочавају с додатном великом здравственом пријетњом. Нажалост, евидентно је да људи који живе с дијабетесом могу бити осјетљивији на најгоре компликације Covid-19. Докази упућују на то да су смртни случајеви знатно већи међу људима с основним здравственим стањима као што је дијабетес. То је посебно случај међу старијим особама (процјењује се да једна од пет особа старијих од 65 година има дијабетес) и када дијабетес није под контролом. Дијелимо забринутост с многим колегама да би тренутна ситуација могла довести до повећања компликација дијабетеса у надолazeћим годинама. Штовише, требали бисмо се бринути да ће наслијеђе пандемије утицати на ресурсе усмјерене на заразне болести на штету свих незаразних болести, укључујући и дијабетес.

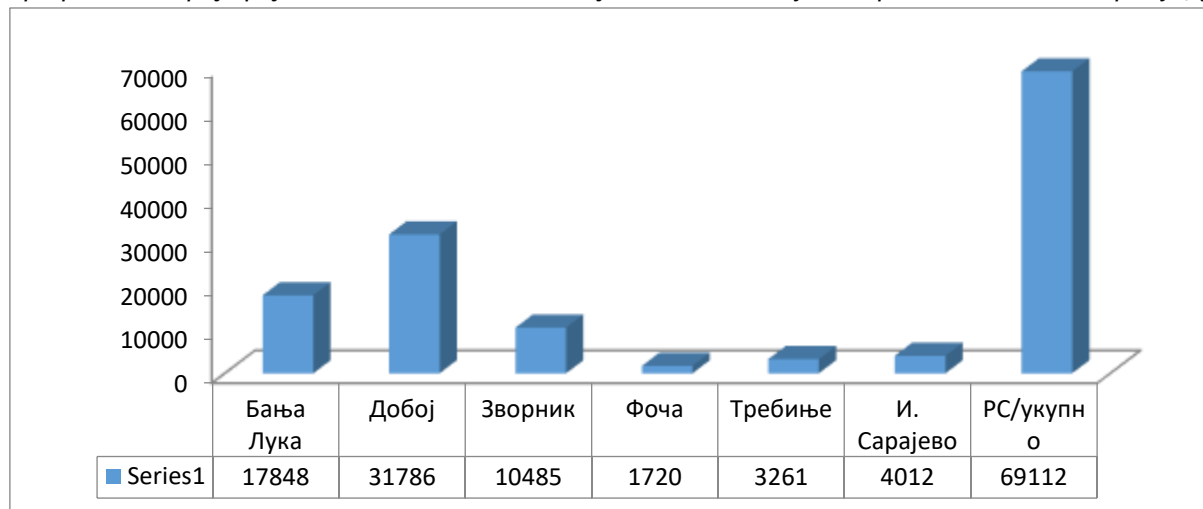
У тренутној ситуацији, глобална заједница дијабетеса мора се удружити и подићи свој глас како би осигурала да дијабетес, водећи узрок глобалног инвалидитета и смртности, добије потребну пажњу. Ако је икад било вријеме да се пажња усмјери на дијабетес, то вријеме је сада.

Дијабетес мелитус у Републици Српској

У складу са Правилником за обавезно пријављивање дијабетес мелитуса у Републици Српској све надлежне здравствене установе проводе пријаву ове болести.

На основу достављених пријава, укупан број пријављених од дијабетес мелитуса до 31. 12. 2020. год. је 69.112 а највећи број пријављених је у регији (административне јединице) Добој, затим слиједе Бањалука, Зворник, Источно Сарајево, Требиње и Фоча (графикон 1).

Графикон 1. Број пријављених обољелих од дијабетес мелитуса са регионалном дистрибуцијом



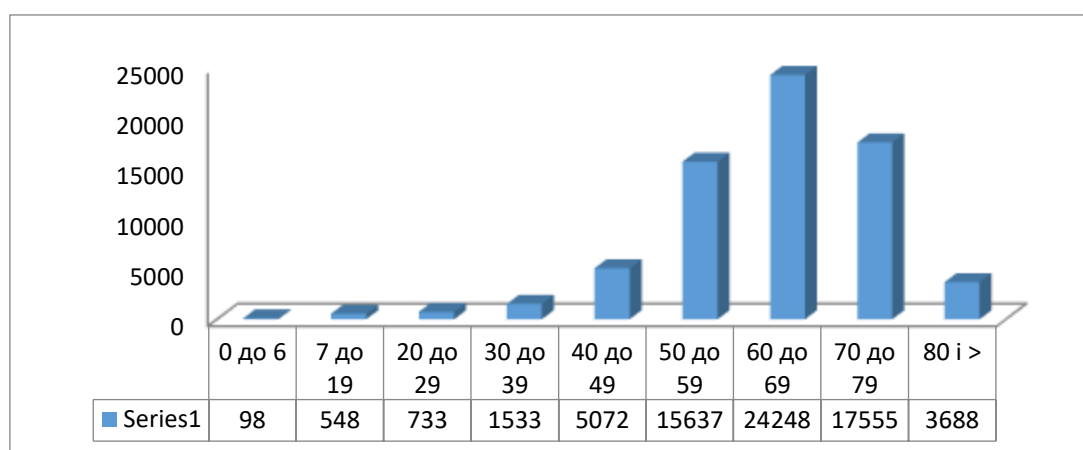
Према достављеним подацима, процијењена стопа преваленце дијабетеса у Републици Српској је 6,1 %.

Анализом података о типу дијабетеса, од укупног броја пријављених, 16.116 (24%) је Тип 1 а 51.105 (76%) је Тип 2.

Према полној структури, од укупног броја пријављених, 37.927 (55%) су особе женског пола, а 31.175 (45%) су особе мушког пола.

Према узрасним групама, највећи број обољелих је регистрован у седмој деценији живота (графикон 2).

Графикон 2. Дистрибуција пријављених обољелих од дијабетес мелитуса према узрасту



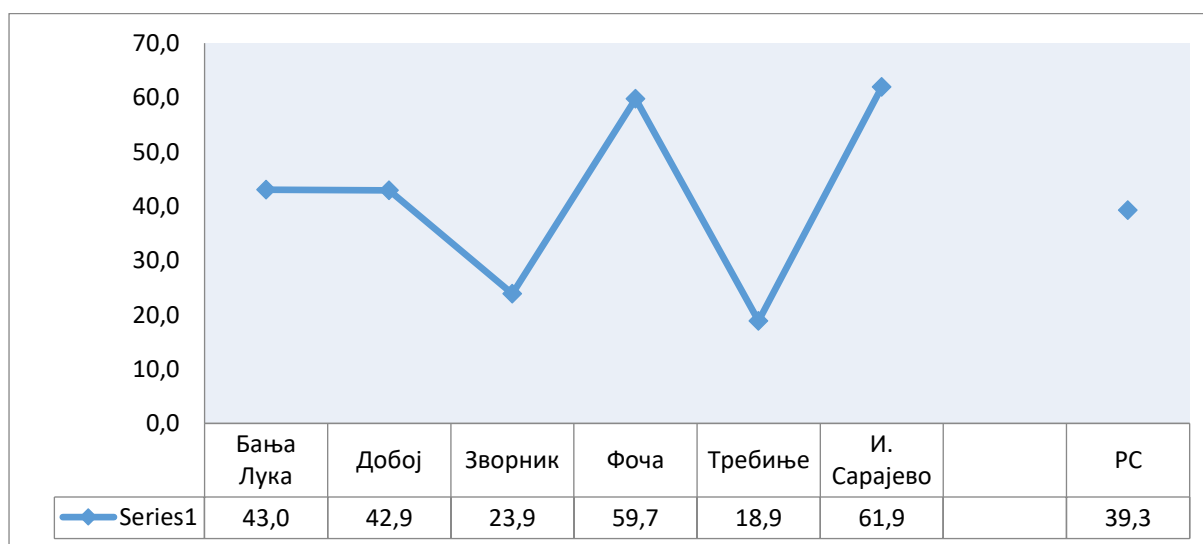
Анализом података у 2020. години у Републици Српској пријављено је укупно 446 нових случајева обољелих од дијабетеса мелитуса (новооткривени), и то 56 Тип 1, а 390 Тип 2. Од укупног броја пријављених новообољелих, 258 су особе мушког, а 188 су особе женског пола. Регионална дистрибуција нових случајева обољелих од дијабетес мелитуса, према типу и полној структури у 2020. год. приказана је на табели 1.

Табела 1. Број новообољелих од дијабетеса у 2020. години са регионалном дистрибуцијом у односу на тип и пол

Редни број	Регион	Укупно	Тип - шифра		Пол	
			Тип 1	Тип 2	М	Ж
1	Бања Лука	222	17	205	131	91
2	Добој	82	16	66	36	46
3	Зворник	60	17	43	34	26
4	Фоча	25	2	23	17	8
5	Требиње	12	1	11	8	4
6	И. Сарајево	45	3	42	32	13
Укупно		446	56	390	258	188

Стопа инциденце (новооткривени) у 2020 год. у Републици Српској је 39,3/100.000, а кретала се од 18,9/100.000 у региону Требиње до 61,9/100.000 у региону Источно Сарајево (графикон 3)

Графикон 3. Стопа инциденције дијабетес мелитуса са регионалном дистрибуцијом



Припремила: др Љубица Јандрић, спец. епидемиологије